

NAŠA VOLJA

GLASILO JUGOSLOVANSKE MLADINE

Teško je to življenje in ne vedel bi, čemu naj ga prenašam, ko bi ne bilo na svetu toliko smešnih, bedastih in zlobnih ljudi. V njihovi blagoslovljeni družbi sem preživel najkrasnejše ure ... (Ivan Cankar)

Naš pogled

Slabič, ki zavedno ali podzavedno občuti svojo slabost, išče zaslombe v drugih. Kdor nima lastne vsebine, občuduje tujo.

Izkoreninjeni iz rodne zemlje, iščejo naši brezdomci naslona na internacionalah vseh barv. Praznino svoje notranjosti polnijo s tujimi vrednotami, občudujejo in slave tujo miselnost ter, dosledni težnjam slabičev, iščejo ravnotežje izven sebe.

Jugoslovenska nacionalna mladina ne pozna teh bolnih pojavov. Za njo velja le eno geslo — OPLENACI!

Na dan Zedinjenja

Med nami, ki se zbiramo okoli »Naše Volje«, ni danes nikogar več, ki je doživel dan Zedinjenja in Osvobojenja. Vsi smo zaživel svoja življenja šele po tem dnevu in zato ne moremo na podlagi lastnih zaznanj in izkušenj tolmačiti vse to, česar je ta veliki zgodovinski dan enkrat za vselej osvobodil Slovence, kot znak stoletnega suženjstva pod tujim gospodarstvom. Če pa tega dneva nismo doživeli sami, znamo čitati in poslušati in nam kaže zgodovina ne le, kako je prišlo do tega dneva, marveč tudi, kaj znači ta dan za nas Slovence.

Ko listamo po zgodovini tistih dni, naletimo v njej na mnoga imena, kojih nosilci še danes žive, pa so očitno pozabili, odkar žive v udobnih jugoslovenskih razmerah, kaj so govorili in delali pred 1. 12. 1918. sami. Najdemo zopet imena takih, ki so ostali zvesti svojemu dotodanjemu gledanju, pa naj je bilo to gledanje pravilno - jugoslovensko - ali pa ne. Časi se izpreminjajo in ljudje z njimi. To staro pravilo opravičuje sicer ljudi in njih izpreminjanje, ne more pa izpremeniti niti najmanjše črke v zgodovini, ki je pisana s krvjo in ostane zapisana brez vsake izpremembe za večne čase.

Vsi narodi so se oblikovali v revolucijah, v krvi. Od francoske revolucije dalje je postala nacionalna ideja tudi državna ideja. Potom svojih nacionalnih držav se priključujejo narodi človeški skupnosti. S Krfsko deklaracijo, ki jo je poznej odobrila ves naš narod, so proglasili predstavniki Srbov, Hrvatov in Slovencev narodno edinstvo za državno idejo Jugoslavije.

»Predvsem predstavniki Srbov, Hrvatov in

Slovencev ponovno in najodločnejše poudarjajo, da je naš troimeni narod eden in isti po krvi, po jeziku v govoru in pisavi, po zavesti svojega edinstva, po neprekinjenosti svojega ozemlja, na katerem strnjeno prebiva, ter po skupnosti interesov svojega nacionalnega obstoja ter vsestranskega razvoja svojega moralnega in materialnega življenja.

Na podlagi tega »narodnega edinstva« in na načelu pravice, narodne samoodločbe, je bilo proglašeno tudi »politično uedinjenje v skupno svobodno, nacionalno in neodvisno državo.« Jugoslavija je torej nastala kot narodna

država, kot taka je sankcionirana v mednarodnih dogovorih in na tem temelju tudi stoji. Samo to narodno edinstvo je preprečilo izvedbo Londonskega pakta, plačevanje vojnih reparacij in druge težke posledice, ki so jih morali prevzeti nase narodi, ki so bili v svetovni vojni poraženi. To narodno edinstvo pa je tista jugoslovenska misel, ki je vsplamtela že v predvojni mladi slovenski generaciji ter usmerila poglede naših predvojnih tovarišev proti kraljevskemu Beogradu, prestolnici dinastije Karadjordjevičev, ki je bila od nekdanosilka srbske in nato jugoslovenske

Nezrele fantaste so nazivali te naše predvojnne tovariše takrat celo predstavniki naprednih Slovencev, ki so kot učenci črnožolte vzgoje nehote živeli v prepričanju, da bo apostolska črnožolta monarhija obstojala do sodnega dneva, ker je tako potrebna za evropsko ravnotežje, da bi jo bilo treba ustvariti, če ne bi že davno obstojala. Mlada predvojna generacija je šla preko te črnožolte doktrine. Zapisala je na svoj prapor jugoslovensko nacionalno misel kot izraz svojega globokega prepričanja, da smo Slovenci eno s Hrvati in Srbi in da si moramo vsled tega priboriti skupno nacionalno, to je jugoslovensko državo za vsako ceno. —

In beseda je postala meso! Ali bi bila slovenska narodna misel, hrvatska narodna misel ali srbska narodna misel vsaka zase sposobne rušiti staro državno tvorbo, kot je bila črnožolta monarhija? Gotovo ni nikogar, ki bi mogel odgovoriti na to vprašanje pritrilno. Le vsled tega, ker so se vsi zavedni Slovenci, Hrvati in Srbi takrat v dneh največjih žrtev in prelivanja krvi, zavedli in zavedali, da smo vsi trije eno in da moramo vsled tega stremeti za dosego skupnega cilja, so popustile vezi, ki so vezale Slovence in Hrvate na apostolsko monarhijo in dinastijo. Le vsled tega so postali takratni borci sposobni, da so se borili proti svoji tako zvani domovini kot jugoslovenski vojni dobrovoljci. Tam ni bilo Slovencev, Hrvatov in Srbov. Vsi so bili eno, kajti vsi so imeli samo en cilj: ustvariti skupno nacionalno državo trem bratom iste krvi kot izraz zavesti, da tvorijo ti trije bratje naravno in zato nerazdružljivo enoto. —

Vse to je priznal in odobril celokupni naš jugoslovenski narod, vse to je priznala in odobrila tudi svetovna diplomacija, svetovna javnost. Takrat so vsi, Srbi, Hrvati in Slovenci, potom vseh svojih znanstvenih, gospodarskih in političnih ustanov, zlasti pa potom svojih političnih voditeljev dokumentirali pred svetom, da smo Srbi, Hrvati in Slovenci en narod in da zahtevamo ravno na podlagi tega narodnega edinstva ustvaritev Jugoslavije kot enotne nacionalne države. (

[Faint, illegible text]

Skupna država je nastala zato, ker smo Srbi, Hrvati in Slovenci po svojih takratnih predstavnikih prepričali merodajne činitelje, da tvorimo enoten jugoslovenski narod. Ta jugoslovenska misel je ustvarila našo krajevino Jugoslavijo. Kdor to jugoslovensko misel ruši, ta ruši državo, ta žaga vejo, na kateri sedi sam. Pravijo danes, da jugoslovenske misli ni, ker je kot umetna tvorba že davno umrla. Mi tega ne verujemo, ker sicer ne bi razumeli, zakaj se vodi ravno proti jugoslovenski misli tolika borba. To borbo so začeli voditi predvsem naši zunanji sovražniki, katerim nastanek in obstoj kraljevine Jugoslavije nista prijala. To borbo so začeli voditi nato tudi v mejah naše države ostanki črnožolte miselnosti in predstavniki raznih tujih ideologij.

Pokojni Masaryk je nekje zapisal: »Primitiven človek podlega v političnih zadevah voditeljem, ... Pri nas se na žalost te dve področji nista nikdar strogo ločili in tako je naš primitivni človek začel počasi verovati, da je jugoslovenska misel vzrok vsega slabega in da bi bilo neprimerno boljše, če bi živeli vsak v svoji kletki, Slovenci v slovenski, Hrvati v hrvatski, Srbi pa v srbski. Izgledalo je nekaj časa, da je narod podlegel in da bodo zmagali pristaši trojstva, ki hočejo nadomestiti enotno jugoslovenska dr-

M. G.

Kaj branimo?

Različna so bila pota usod južnoslovenskih narodov v teku stoletij. Razni gospodarski, socialni, kulturni in politični vplivi so določali njih pota, deloma so jih družili, deloma razdvajali, nikdar pa niso mogli izbrisati temeljnih principov naše kulture: grško-latinske dediščine, krščanstva in renesanse, ki smo jih oplemenitili z lastnimi, slovanstvu svojimi vrednotami. Kot rezultat vse te dediščine izhajajo določeno pojmovana prava in morale, pravičnosti, ljubezni do bližnjega in določeno spoznanje človekove osebnosti. In prav to dvoje je, kar nas v sedanjosti dviga nad vse ostale narode Evrope. Vsa naša zgodovina se suče okrog teh principov, ki so v narodu tako trdno ukoreninjeni kot bi bili v njem od vekomaj. In prav tu je črpal narod vse tiste gigantske sile, ki so bile potrebne za naše zedinjenje. Samo tisti narod, ki veruje v pravičnost in ki je sam pravičen, je zmožen prehoditi trnjevo pot Golgote, plačati svojo svobodo s tako težkimi žrtvami. Ne vemo, kaj nas še čaka v bodočnosti, zavedati se moramo, da bomo morda tudi mi še potrebovali te dragocene moralne sile, zavesti, da branimo evropsko kulturo, da branimo našo last. Časi se spreminjajo. Pred pol stoletjem je ves Balkan predstavljal najbolj zaostali del Evrope, a danes vidimo, da so nam herojski čini naših očetov prinesli nele svobodo in slavo, temveč da smo postali varuhi človečanstva, pojma, ki je iz kulturnejših delov Evrope skoraj izginil.

Seveda pa bomo v hotenju, da ohranimo osnovne principe evropske kulture, često prisiljeni, da se upremo z vsemi silami, kljub politični nevtralnosti, vsaki doktrini, ki zatira pravo, pravičnost in ne spoštuje niti narodne niti človekove svobode.

Zavedati se moramo, da bi pomenil vsak napad na te osnovne principe napad na našo najsvetejšo tradicijo, na našo samostojnost in svobodo. V trenutku, ko bi odstopili od teh načel, bi izdali vse tiste znane in neznane junake, ki so s svojimi telesi postavljali državne mejnike, bi ugasili plamen, ki je vodil naše očete in ki bo vodil nas, v istem trenutku bi se moralno razorožili.

Čas se mi zdi primeren, da ponovno poudarim našo neomajno zvestobo načelom pravičnosti in človečanstva in da hočemo ohraniti tradicijo čisto in svetlo. Z

1. Cesar ni narod instinktivno sprejel v svojo last, mu ne more prinesiti ne sreče ne zadovoljstva.

žavno misel s tremi državnimi mislimi: slovensko, hrvatsko in srbsko. Ta čas je minul, kajti dogodki, ki butajo ob naše meje in groze povleči tudi našo državo v kaos svetovnega klanja, so prebudili v vseh delih našega naroda našemu človeku prirojeno zavest, da smo eno, da spadamo kot taki skupaj, da se moremo očitati le tedaj, če ostanemo eno in se kot taki tudi borimo za skupno svobodo v skupni državi.

Elementarna vihra prve svetovne vojne je vzbudila v našem narodu jugoslovensko zavest. Elementarni dogodki današnjih dni so to jugoslovensko zavest očistili vse ljujlike, ki jo je zasejala sovražna roka. Čeprav gledajo naše oči zaskrbljeno v bodočnost, pa lahko že danes rečemo: Naj se zgodi karkoli, Srbi, Hrvati in Slovenci smo en narod, kot en narod se bomo borili in če treba tudi umirali zato, do očuvamo svoj skupni dom: našo kraljevino Jugoslavijo.

GOVOR KNEZA NAMESTNIKA

V tem svečanem trenutku, ko vsi Jugoslovenci, duhovno zedinjeni in čvrsto povezani v svoji dragi domovini, dostojanstveno proslavljajo 1. december leta 1918 dan svojega zedinjenja, pošiljam svoj pozdrav vsem Srbom, Hrvatom in Slovincem v globoki veri v srečno bodočnost naše kraljevine.

Današnja proslava dneva zedinjenja pada v resne in težke čase. Večina sveta je v oboroženem sporu in vojna besni na mnogih straneh. Treba je ohraniti vso resnost in hladnokrvnost, da bi se obvarovalo državo od vojnega požara. Naša država vodi miroljubno politiko in želi prijateljstva ter sodelovanja z vsemi svojimi sosedi, ki spoštujejo njeno nedotakljivost in njeno neodvisnost.

Naša država ni ustvarjena za zeleno mizo. Naša država je rezultat brezmejnih žrtev in naporov celih pokolenj. Njeni temelji počivajo na kosteh njenih najboljših sinov, ki so s svojo krvjo odkupili pravico do življenja, svobodo in neodvisnost. Cele generacije od očeta do sina so nosile luč narodne svobode, dokler ni prišlo do ustvaritve te velike narodne zamisli. Naši ljudje so čvrsto povezani s to zemljo, ker vedo, s kolikimi žrtvami so si pridobili pravico, da živijo in gospodarijo z njo.

Naša država je kljub svoji nevtralnosti v tem sporu izpostavljena mnogim težavam, ki izvirajo iz zunanjih dogodkov. Za nas je zelo vzpodbuden prizor, da v takih trenutkih vidimo ves naš narod zedinjen okoli svojega kralja, kako mirno in dostojanstveno prenaša vse neizbežne žrtve.

Izkoristim naj to priliko, da izrazim svoje veliko priznanje vsem Jugoslovenom zaradi velike narodne zavesti, ki jo kažejo v sedanjih resnih trenutkih. To nam vsem vliva vero, da bo naša država srečno prebrodila vse težave, s katerimi se mora boriti in da bo obvarovana pustošenja vojne in njenih še težjih posledic.

Življenjska sila našega naroda, ki se sedaj manifestira, nam daje nove dokaze, da moremo z zaupanjem gledati v svojo bodočnost. To državo varujejo rodovi, ki so vredni svojih velikih prednikov. Zaradi tega se moremo mirno posvetiti svojemu vsakdanjem udelu, zavedajoč se svoje moči in svoje pravice.

Živel kralj!

Živela Jugoslavija!

Pred zimo

Cogitans:

Mladina in sedanost

Mislím, da ni treba nobenih posebnih dokazov za dejstvo, da živimo v izrednem času, v času, v katerem se bo menjala podoba sveta in ustroj človeške družbe. Skoro vse sodobno človekovo delovanje, posebno pa na področju politike in gospodarstva, ima izključno en cilj, postavi nove življenjske norme in vrednote ter uravnati družbo na nova pota. Mrzlična hitrost in vsesplošnost takih pojavov nam priča, kako zelo potrebuje svet novih temeljev in kako skrajšen je čas, da se reši iz agonije, v katero je zašel.

Gre torej za bodočo sliko sveta. V trenutku pa, ko izgovorimo besedo — bodočnost, smo logično navezani še na drugo besedo — mladina. Mladina in bodočnost, ta dva pojma sta med seboj v najtesnejši zvezi. Če gre za bodočnost, kdo je pri tem neposredno zadet — mladina. Kdor pa je pri neki stvari neposredno tangiran, ima ne samo pravico, ampak tudi dolžnost, da o tej zadevi soodloča in sodi. Mladina ima torej dolžnost soodločati pri bodočem redu sveta in družbe.

Ničesar novega nisem povedal. Vse to je vsakemu že popolnoma jasno. Ne samo jasno, vse to se tudi že stvarno izvaja. Sam kratek, pozoren pogled v življenje naše srednje šole in univerze nas prepriča, da se velik del slovenske mladine globoko zaveda svoje dolžnosti do bodočnosti, da se zanima za vse pereče probleme in jih skuša tudi reševati. Velik del naše mladine, pravim, z izjemo peščice onih tipičnih meščanskih blazirancev, ki jim je ples in promenada alfa in omega, edini življenjski cilj služba z »masno plačo«, problem človeške družbe pa deveta brigada. Toda vsi ti so svoji naravi nedinamični in se pasivno utope v vsakem še tako majhnem valu ter zato ne predstavljajo nikake ovire.

Dejal sem, da mladina skuša reševati te probleme človeške družbe. Prav to reševanje se mi zdi važno in njemu sem posvetil teh nekaj vrstic. Če gledamo načine, kako se rešujejo ta vprašanja, bomo videli, da so vsi ti načini, dasi med seboj nasprotni in sovražni, vendarle po svoji osnovi enaki. Vsi so — gospodarski! Vsak vsebuje isto osnovno misel: Svet je zabredel v gospodarski polom. Treba je nujne pomoči. Kako pomagati? Naravno, z gospodarskimi reformami ali — kakor pravijo nekateri — celo z gospodarsko revolucijo.

Stvar izgleda na prvi pogled res zelo logična. Ali pa je tudi resnična? Ali res mislite, da bo s stanovsko ureditvijo, kakor trdijo eni, ali z načrtnim gospodarstvom, kar zahtevajo drugi, ali s socializacijo kapitala, kar predlagajo tretji, rešen problem, ki nas danes tare? Jaz, osebno, zelo dvomim. Naj mi bo dovoljeno navesti v obrambo tega svojega dvoma njegov vzrok.

Stojim na stališču vzročnosti in pravim: Če je današnje gospodarsko stanje v bankrotu, kje je vzrok temu? Ali je vzrok sistem? Kaj pa je sistem? Ideja, zamisel in nič več. Ali je res in more biti zamisel svobodne trgovine kriva, da so se veletrgovci zedinili v truste in koncerne, ki onemogočijo vsakega malega človeka, da velekapital izžema do smrti utrujenega delavca, da skuša vsak nagrabiti čim več kapitala, ne glede na to, da je v škod njegovemu sočloveku? Jaz mislim, da ne. Kriv je nekdo drug. Človek je kriv! Človek je tisti, ki vse to dela, ki je izmislil zamisel svobodne trgovine v pravico ubijanja svojega bližnjega.

Stopimo še korak dalje. Poiskati moramo še vzrok, zakaj je človek tako grdo izrabil svobodo. Kaj je tisto, kar goni človeka do dejanja. Psiholog imenuje tisti duševni akt — stremljenje. Stremljenje pa je po psiholoških zakonih

nujno zvezano z mišljenjem in vrednotenjem. In tu smo po mojem mnenju prišli do poslednjega vzroka današnje gospodarske krize. Mišljenje, mentaliteta, duh vodi in uravnava človekova dejanja, mišljenje je v zvezi z vrednotenjem. In to dvoje, mišljenje in vrednotenje človeka je edino merodajno za njegova dejanja. Ne svobodna trgovina, ampak mišljenje in vrednotenje sodobnega in polpreteklega človeka, ki je postavil nad najvišjo vrednoto humanosti banalno vrednost materialnega novca, ta do skrajnosti pretirana trgovska mentaliteta je kriva današnje krize in bankrota!

Nimam namena niti volje, da bi pisal apologije na račun svobodne trgovine, hočem pa le poudariti, da je absurdum govoriti, da je liberalizem vzrok današnje gospodarske krize. Ne liberalizem, ampak pretkanost in trgovski duh človeka, ki je zlorabil idejo! Se večji nesmisel pa je trditi, da bo novi gospodarski red, pa naj bo kakršen koli, prinesel odrešitev. Nikdar in nikoli, dokler bodo nosilci reda — človek in družba — ljudje, ki višje vrednotijo bankovec kot človeka!

Resnično je dejstvo, da vsi novi gospodarski sistemi nujno zahtevajo omejitve osebne svobode in najstrožje nadzorstvo nad delovanjem posameznika ter s tem zmanjšujejo možnost izkoriščanja sočloveka. K temu pa naj navedem le dvoje: prvič, je nemogoče tako nadzorstvo, da bi pri prevladovanju take trgovske mentalitete hladni računarji in brezobzirni egoisti ne našli možnosti izkoriščanja in drugič, tako nadzorstvo je in ostane le nadzorstvo volka nad volkom, kar še bolj omogoča izkoriščanje!

Izjava jugoslov.-bolgarske lige

Jugoslovenska-bolgarska liga v Ljubljani je na svoji seji 29. novembra v navzočnosti zastopnikov lig iz ostalih krajev Slovenije sklenila v zvezi z dogodki v Bolgariji podati javnosti naslednjo izjavo:

Jugoslovensko-bolgarske lige so bile ustanovljene pred sedmimi leti z namenom, da na kulturni osnovi in z medsebojnim spoznavanjem pomagajo graditi lepšo bodočnost v odnosih med Jugoslavijo in Bolgarijo. Mnogoštevilne prireditve, kulturne in gospodarske manifestacije in medsebojni obiski v teh letih so pokazale, da vlada v vseh slojih naroda v Jugoslaviji in Bolgariji krepka volja, pozabiti temno preteklost ter v bratski slogi in sporazumu ustvarjati resnično bratsko skupnost. Ta volja niti danes ni omajana, močnejša je kakor kdaj koli. Usodna povezanost vseh balkanskih Slovanov nam narekuje, da jo še bolj krepimo, kajti edino na ta način bomo prenehali biti igračka kogar koli.

Zato Jugoslovensko-bolgarske lige v Sloveniji najostreje obsojajo vsak poizkus, skaliti prijateljske in bratske odnose med Jugoslavijo in Bolgarijo. Slovenci, Hrvati in Srbi smo v Jugoslaviji povezani v nerazdružljivo celoto in vsaka žalitev ali napad na enega izmed delov te celote enako močno odmeva pri vsakem izmed njih.

Odločni odpor v bolgarskem narodu proti dogodkom, ki jih je povzročil nepremišljeni govor v bolgarskem sobranju, potrjuje, da je naša pot pravilna, da je naše dosedanje delo že rodilo uspehe in da je misel bratstva in sloge pognala globoke korenine v naši in bolgarski javnosti. Vse to nas izpodbuja k še intenzivnejšemu delu za ohranitev bratskih odnosov med Jugoslavijo in Bolgarijo ter miru med vsemi balkanskimi narodi.

Vekoslav Bučar,
tajnik.

Rasto Pustolemšek,
predsednik.

Stevan J. Jakovljevič:

Na pragu domovine

Pred nekaj dnevi je izšla v slovenskem prevodu knjiga »Srbska trilogija«. Odlično delo očividca vojnih grozot je imelo v originalu ogromen uspeh in je doživelo že več izdaj v okoli 20.000 izvodih. Slovenski prevod je izdala založba »Modra ptica«, delo pa je prevedel Tone Potokar. Iz knjige ponemamo:

Pred nami se je razprostirala neskončna ravnina. Vsaj zdelo se nam je tako. A ko smo hodili po njej, smo videli majhne gričke in nizke planote in vse je bilo podobno v lahmem vetru vzvalovani vodi. Nekje v daljavi je molel proti nebu minaret, še dalje je bilo v modrikasti dnevni meglici videti divje planine.

Kosovo polje...

S solzami zalito, v pesmih opevano. Možata stremljenja neštevilnih rodov so bila skozi stoletja uperjena vanj. Težka tragedija se je sesedala v dušah, prehajala je od rodu do rodu skozi tolika desetletja, podobna večnemu trpljenju, svetemu in vzvišenemu kakor vera. Dih pobožnega občutka in fanatičen zanos je zajemal mlada srca ob misli na žalostno Kosovo. Kosovo je nevzdržno, ko vzvišen kult spajalo vse misli ter je postalo sveta ideja celotnega naroda...

Leta tisoč devetsto dvanajstega so bojevniki poljubovali njegovo sveto prst. Kosovo je bilo rešeno nejevernikov. Stoletne sanje so se uresničile.

Toda samo tri leta kasneje...

Po poti na Golgoto se je vlekla izmučena srbska vojska. Nepregledna kolona pešcev, topničarjev, prateža in beguncev je počasi romala čez Kosovo polje, noseč s seboj žalost in obup podjarmljene domovine. Dohiteli smo kolono ranjencev, ki so bili zbežali iz bolnic. Stali so ob peti in povpraševali po svojih komandantih. Menili so, da jim pomeni komanda v splošnem metezu in neredu edino zatočišče, kamor se lahko slabotni in bolni zatečejo.

V svoje veliko veselje smo med ranjenci našli tudi našega podporočnika Vojina z obvezano glavo in v plašču, na nekaterem so se še poznali sledovi krvi. Taval je okrog, da bi nas našel.

Tudi ujetnike smo spotoma srečavali, ki so v nasprotni smeri korakali sami in brez spremstva. Po raztrgani obleki in žalostni zunanosti so se kaj malo razlikovali od vojske, ki jih je bila nekoč ujela. Lakota in težki vojni napor so nas docela izenačili, še več, splošno trpljenje nas je celo zbližalo.

Že smo bili mimo porušenih zidov Vučitrna. Tista edina ulica je bila polna voz in ljudi. Iz mnogih voz so gledale ženske ali otroške glave. Ali pa so se begunci razlezli po mestecu in pobirali ostanke jedi. Skladišča so bila odprta. Vojaki so z ujetniki vred odnašali vreče z živim na vse strani. Nekateri so prodajali moko meščanom. Muslimani so ponujali vojakom denar za orožje.

»Kaj bo z nami?« nas je z jokajočim glasom vprašala neka ženska.

»Vi gospa se boste vrnili domov, od koder ste tudi prišli. Kaj bo z nami, tega pa tudi med nami nihče ne ve,« je pikro odvrnil podporočnik Živadin.

Pod večer smo prispeli v neko vas pred Mitrovico. Noč je bila mrzla. Skozi strelne line svojih stolpičev so nas škodoželjno opazovali Arnavti.

Sedeli smo okoli ognja. Luka je nekaj računal na prste.

Natanko petsto šestindvajset let je minilo, od-

kar je na Kosovu prav takole razbita vojska, prav takole bežala kakor sedajle mi.

Pogovarjali smo se o našem brezupnem položaju. Še en dan poti in bomo na meji. In potem? ...

»Na Kosovu bi jih morali počakati, pa naj se zgodovina še enkrat ponovi«, je dejal podporočnik Živadin.

»Čemu naj bi ljudje umirali, ko bomo morali jutri zvečer tako in tako položiti orožje. Drugega izhoda ni!« je dejal kapetan Dušan.

»Ravno zato!« je branil Živadin svoje stališče. »Na viteški način naj se zgodi, ne pa tako po babje.«

»Ti bi menda z užitkom padel na Kosovem polju!« se je porogljivo vmešal Luka. »Kipislauf! Ne verjamem!«

»Da, če bomo morali na meji položiti orožje, mene ne bo zraven ...«

»Kdo vas je predvsem kaj vprašal, da se sedaj takole prerekate ... Če pa bi radi vedeli, kako mislim jaz ...«

»Prosim vas, gospod podpolkovnik ... ne zamerite, toda tudi vas gotovo ni nihče nič vprašal«, je malce nasajeno rekel Živadin.

Podpolkovnik Peter je umolknil. Potem se je s komolci naslonil na kolena in prepletel prste. Gledal je v ogenj in nadaljeval s tihim glasom:

»Državo smo izgubili ... To bi lahko pojasnili s kako višjo silo ... Toda če izgubimo vlnudnost, potem nam bo še mnogo huje«, in podpolkovnik Peter je zamišljeno zmajal z glavo.

Zavladala je mučna tišina. Živadin jo je pretrgal:

»Gospod podpolkovnik, hudo mi je žal, da so moje besede bile vzrok te vaše misli. Oprostite mi. Toda ... prosim vas, že od Prepolca poslušamo, da bo na Kosovem polju odločilna bitka. Kam naj se denemo sedaj?«

»Da, pravijo ... Pravijo vojaki, pravijo pratežniki in vsi tisti, ki ne razumejo, da je današnje vojskovanje nekaj drugega kot je bilo pred sto leti. Takrat so se bile množice, danes pa pozna strategija tudi nagle obkoljevalne pohode, in tako bi nas kakor miši polovili na Kosovem polju. In čemu? ... Da bi se ponovila zgodovina. Toda s takim ravnanjem bi samo kompromitirali preteklost ... Danes moramo ohraniti živo silo.«

»Prav, gospod podpolkovnik,« se je vmešal kapetan Dušan, »postavimo, da jo ohranimo,

Milan Pugalj:

Oktober

Črno je prazno strnišče in po njem brije sapa. Naglo pride mrak, naglo se umika sonce, ki se nam je izneverilo in gleda naš kraj s hladno ljubeznijo goljufive mačehe. Gore se izgublajo v temini, oblaki hite pod ostrimi zvezdami kakor črne in jadrne barke in pod njimi lete ptiči z dolgimi nogami in dolgimi vratovi, z ukrivljenimi perutnicami in odprtimi kljuni. Vse popoldne so letali nad vasjo, zdaj so se pomaknili za streljaj naprej in kriče nekje visoko pod ladjami oblakov. Kličejo zateglo, kličejo obupno in sprašujejo za pot.

— Kam, kam pelje cesta, ki beže po njej oblaki, kam, kam drži pot skozi preseke daljnjih planin, katera dežela je to, ki žari onstran snežnikov in rdeči žerjavici, in kakšni kraji so tam, kjer je zasijala luna?

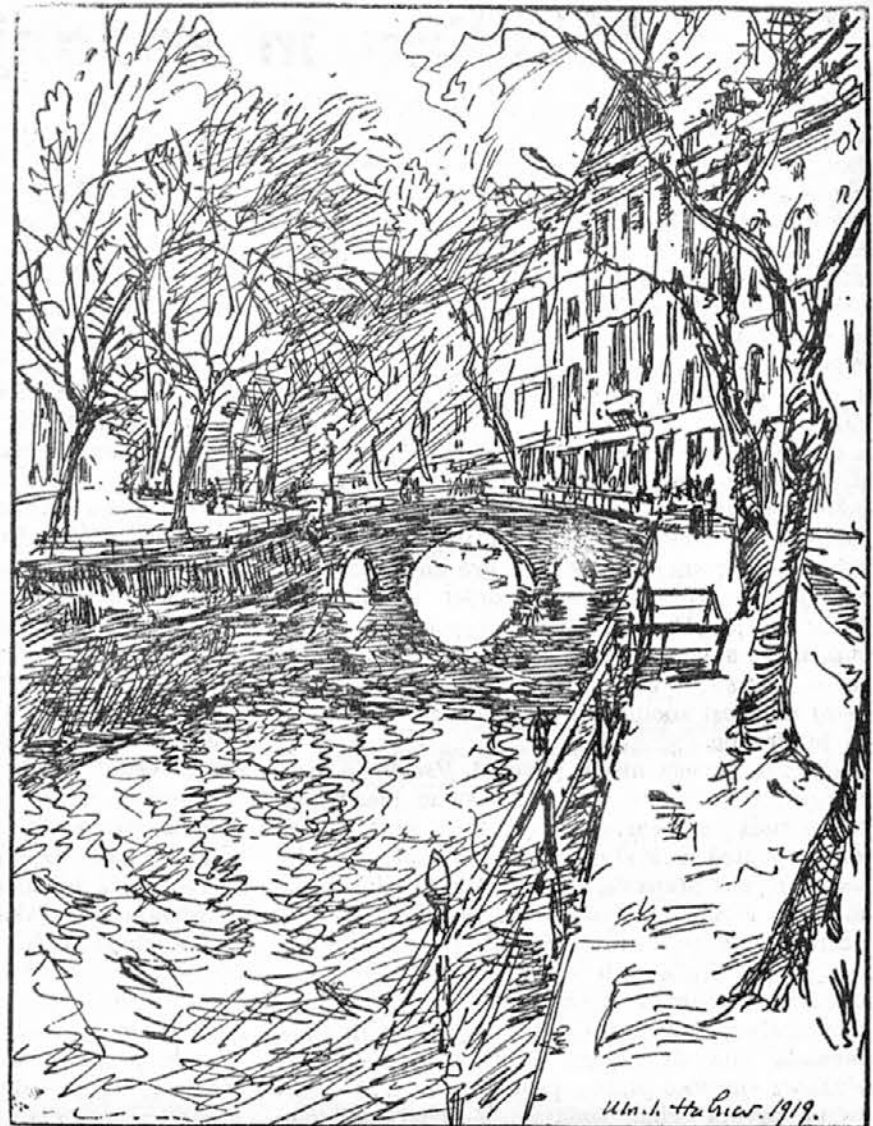
In kriče in kriče in letajo v velikanskih krogih nad našim prostranim poljem. Ne umejo jih ljudje, ne razume jih njiva, ki leži prazna in široka pod njimi, ne razumejo jih ne zvezde ne oblaki in tudi ne bistra vodica, ki kaže odsev njihove splašene jate. A smreke tam za polji

Fjodorov:

Luč jeseni

Pozna luč jeseni sije skozi okno slike mi na steni, zemljevide boža.

Sonce pozno greje le z močjo poslednje srca ne ogreje ljubezni ne umrle.

čeprav je začela plahneti sama po sebi. Kam pa bomo z njo?«

»V albanske planine ... kaj bo potem, bomo pa še videli.«

Umolknili smo ... Pred očmi nam je vstal privid tistih planin, ki smo jih gledali skozi dnevno meglico. Te podobe so celo v domišljiji neprijetne, kako strašna mora biti šele resnica. Gore se dvigajo druga nad drugo, kakor da je zemlja bila nekoč razburkano morje, ki je po ukazu neznane sile naenkrat okamenelo.

se nagnejo v tisto stran, kamor hiti sapa, iztegnejo veje, iztegnejo vrhove in zaječe v tožnih in globokih vzdihih.

— Zdaj pride mrzli čas, zima nas stisne, o, da bi mogle iz tal, da bi se vlegle počez pod oblaki in da bi zamahnile z vejami kakor s perutnicami in poletele z vami, ptice, z vami, oblaki, v kraje pomladi in cvetja!

E, srce, ne govore tega smreke, ne kriče tega ptice, ki se vijejo v črnem curku preko temine! Tvoj glas je to, ki te je sram, da bi priznalo sredi moških prsi nemoško bol in polagaš besede v vrhove smrek, v kljune neznanih vodnih ptic in v nevidna krila sap, ki se pode nad jesensko krajino!

Za rdečim zastorom njenega okna še tli privita luč, ona črnogledka in visokostaska, še čuje, še sanja in še čaka. Tostran pota in tostran njenega zelenega vrta stoji voz sena in nanj sem zlezal, legel na prsi in se zagledal v malo okno.

Vse je prazno, le sapa šušti, le ptiči kriče v daljavi, ali kaj je vranu, ki je planil v plašno samoto, kaj ga je dvignilo iz gostega okrilja gozda, da tepe s krili po sivi temini, da odpira kljun in kliče z razkavim in drhtavim krikom v nočno zapuščenost?

Ob ognjih smo se pripravljali na spanje. Neskončno nebo je mežikavo potrepavalo, pratežni vozovi so nenehoma škripali. Vojaki so ležali ob ugasujočih ogorkih, pokritih čez glavo s plašči in šatorskimi krili. Izčrpani konji so stopali pod komati. Straže so černo strmele v noč ... V vasi je kikirikal petelin. V daljavi je počilo nekaj pušk. Morda so ropali Arnavti ... Ali pa so jim merili naši pravico. Vseeno. Nekaj življenj več ali manj.

Na meji domovine smo bili ...

— Kra — kra — kje si družica, kam te je nesla perot z nevernim drugom? Hrapavo je moje grlo, črna in trda je moja postava, ni miline v mojih očeh, presrepe so mi, glejte, in premoške, ali tudi za črnim perjem, tudi za ostrim kljunom bije srce, ki se topi v čustvu, in hripavo grlo pozna bolelost, ki ga davi in duši. Kra — kra, kje je pomlad, kako je minila, kako mi teče čas ljubezni, kako mineva življenje brez sreče! Kra — kra — ne morem te pozabiti in vsi dnevi moji preidejo v mukah.

Leta vran, premetuje se na levo in desno, navzdol in navzgor, a tam pred mano se svetlika rdeči zastor njenega okna.

In ko že ni več ptičev v višini, ko izgine vran in pošumeva le še sapa z velim listjem, ki se premetuje po kolovozni poti in po meji, zašušte koraki, prikaže se drobna postava izza ogla, plazi se do okna, tišči se bele stene kakor senca in potrka rahlo na malo šipo. Nenadoma izgine luč, kakor bi jo odnesel dih noči. Okno zaškrip-lje, glava se prikaže v njem, temna ženska glava in roke, mehke in dobre in vroče, se iztegnejo in ovijejo vratu neznatne sence.

— Zdravstvuj mi, duša, ves dan srce poslušaj, kdaj se stori večer, da k tebi pride po srečo in mir.

Lojze:

Nevenka

Ljubil sem dekle z mestnim imenom. Poletje je preživela na kmetih. Ljubil sem jo nedolžno in s spoštovanjem v duši.

Popoldansko sonce se je upiralo v zeleno reber in iz velikega resja je puhtelo. Hodila sva roko v roki. Tja gori v reber sva šla, z ljubeznijo v srcih in vriskom v duši. Pod nama se je belila kmečka vasica z rdečim zvonikom. Nad nama pa je krožil sokol in rezko požvižgaval.

»Zenico išče!« je dejala mestna plavalaska boječe in tiho.

Nasmejaj sem se: »Saj resje že vene! Hrano išče za mladi rod, plod ljubezni in narave!«

Razumela me je, se nasmejala in molče sva šla dalje, zatopljena v poletno nebo, ki so ga prepredale modrikaste meglice. Tam daleč, čisto v ozadju, je bilo sivo mesto. Midva pa sva bila na kmetih, kjer ne duši ne dim, ne prah! Tu je dišalo po otavi.

Prišla sva do stare krpinarjeve lipe. Brez pomislekov sva se vsedla v visoko travo in sanjavo gledala tja gori čez Jamerski vrh, preko strme Begunjščice, pa tja gori do strme Dobrče.

Zivljenje pod nama je polagoma zamrlo. Rdeča zarja na zahodu naju je opominjala, da je že pozno in da je sonce že davno zašlo. Poljubila sva se in odšla proti vasici, ki se je začela zavijati v mračni pajčolan. Iz polja pa je vel lahen vetrič in zibal njene zlate kodrčke.

»Kako lepo diši po otavi!« je rekla in stekla domov.

Tako sva cele popoldneve presedela pod krpinarjevo lipo in molče strmela v dolino.

Proti koncu poletja sva šla v planine: Takrat sem šele spoznal, koliko ljubezni je v tako kratkem času rodila košata krpinarjeva lipo. Kmalu nato je odšla nazaj v mesto. Spomin na njo je ostal.

Odslej sem hodil sam v reber pod zeleno lipo. Sedel sem v pokošeni travi in zaželel sem si zopet poletja. Daleč je bilo sivo mesto. Ona pa je bila blizu, skoro bi rekel, pri meni pod lipo...

Prišla je vela jesen in z njo sem odšel v mestne šole. Poslovil sem se od krpinarjeve lipe, ki jo je razdejala zadnja jesenska nevihta in strela jo je razklala od krone do korenin.

Težko mi je bilo brez nje, da bi jo že kmalu videl. Zopet bova hodila zvečer sama skozi park in tam so tudi drevesa!

Pa sem se zmotil. Zaman so jo iskale v mest-

— Zame več rože ne cveto, zame več ptice ne pojo, druge sreče ni, kakor zreti ti v zveste oči.

In tam iznad polja zopet privihra vran in zopet kriči in kraka o svoji težki boli.

Zlezem z voza tiho in oprezno in grem pod njim in se z njim pogovarjam. Čemu, pravim, vran, čemu tvoj jad? Ne pristojta ti!

— Kra — kra, kriči vran, ne pristojta mi in da bi bil trava, bi ga razkljuval, in da bi bil solza, bi ga izpil, in da bi bil kamen, bi ga dvignil do neba, letel z njim na široko morje in ga spustil v njegovo globoko dno. Ali jad je neviden, prime se duha, in oba bolita in grizeta in kljujeta.

Vseeno, vran, čemu govoriš otročje in žensko, ko si ves črn in hrapav in moški in ko gledaš srejo in trdo. Haha!

— Kra — kra, kriči vran in frfra, kaj bi ne krakal, kaj bi ne frfral, ko ne vem, kje je moje mesto! Kam naj letim, kateri gozd je moj, katera veja je prava, kje je moj dom?

Beži, beži mi izpred oči, o črni vran, nevreden svoje črnine, nevreden svojega osornega glasu, svojih srepnih oči in svojega trdega kljuna! Leti, leti izpred mene, ti dekliški, ti otročji vran!

Ho, glejte jih, tam gredo fantje naše vasi, pre-

Anketa o naši srednji šoli

NEKAJ BESED O GIMNAZIJI

S tem člankom otvarjamo anketo, — kaj misliš o naši srednji šoli; — premisli kaj je dobro, kaj je slabo in kaj bi bilo po tvojem mnenju boljše. V božični številki bomo začeli priobčevati članke, ki bodo prispeli v zvezi z anketo. Na delo in čim več odgovorov!

Uredništvo.

Osem dolgih let se vleče pot skozi našo srednjo šolo — marsikdo jo je že prehodil, marsikdo jo še bo. Kakšna je srednja šola? Je dobra? Je slaba? To so vprašanja, ki se postavljajo, predno začneš pisati o naši srednji šoli.

Ko vstopiš kot prvošolček v srednjo šolo, se ti zdi vse lepo in strašno imeniten se zdiš samemu sebi. Nič čudna se ti ne zde disciplinska pravila in popolnoma v redu se ti zdi, da moraš biti pozimi ob sedmih, poleti pa ob osmih doma. Prav nič te ne vleče v kino, na gledališče še ne pomisliš.

nem hrupu moje željne oči; zaman je za njo hrepenelo moje mlado, še neizkušeno srce. Vse večere sem posedeval v temi, pod drevesi v parku in mislil na ure, preživete na kmetih.

Pust se mi je zdel park in geometrične oblike so kar kričale v električni luči. Jaz pa sem sedel v temi in mislil na kmete...

Tam iz teme je stopil mlad parček.

»O, srečni meščani!« sem si mislil in občudoval krasno postavo, odeto v okusno mornariško uniformo. Iz nje je vela mladost in moč. Ona pa je bila lepa plavalaska, ogrnjena v lahen bel plašček. Gledal sem iz temne snce, kako sta obstala tik pod svetilko, se objela in — poljubila...

Tedaj sem jo spoznal. Ej, slišiš, spoznal sem jo ob luči, ki jo gori na kmetih ni! Sedaj je prišla. Prišla je jesenska nevihta in razklala srce, kakor strela lipo.

Zasovražil sem gnilo mesto. Pa sem šel tja, kjer diši po otavi, kjer sokol kroži nad belo vasico z rdečim zvonikom in si išče ženice. Šel sem tja, kjer cvete resje in kjer iz suhe lipe poganja novo, mlado, morda tudi lepše življenje...

ko polja gredo in jaz zavriskam trikrat: nizko, srednje in visoko. In vsi mi odvriskajo, osmero in še več grl. In zavriskam drugič: nizko, srednje in visoko in v drugo mi odvriskajo. Zdaj smo se spoznali. Oni mene in jaz nje, ker vsi smo fantje iz ene vasi. Približam se, stopim v njih sredo, razprostrem roke, primemo se okoli vratov in gremo dalje skozi mračno in oblačno jesensko noč.

— Huj, pojdemo ga čakati, če ti je prav, in pokažemo mu, kje je najkrajša pot v njegovo vasi! govori Jure.

— Huj, obljudi Matej, že tri dni je tega, kar me srbe dlani. Nocoj si jih popraskam.

Čemu, mislim jaz, čemu meni vsi fantje? Kaj nisem jaz sa morjak, kaj mi je treba pomagata? Konja sem udržal, ko se je splašil in tudi bika se nisem zbal in podivjanega vola sem zgrabil za roge in mu zavil glavo, da je pokleknil!

In zdaj zapojemo in naša pesem gre preko polja, plava do vasi in skozi okna in stene prodre v bele čumnate, kjer leže vaška dekleta, drže roke pod črnimi lasmi, gledajo v mračni strop in mislijo na nas.

Ločimo se in sam grem po drugi poti na polje. Grem, grem in že ga vidim od daleč, ki se vrača

Toda vedno v prvo šolo hoditi ne moreš. To ni tako kakor na univerzi, kjer si lahko bruc leta in leta. V gimnaziji rasteš iz leta v leto. Greš v kino, hočeš v gledališče, zanimajo te razna predavanja in društva. Res je, priznam, da se gledališče dopušča, da so gospodje profesorji še kolikor toliko uvidevni, vem pa tudi, da so padali ukori zaradi obiska kinopredstav.

Res je, da sta prvošolec in osmošolec oba dijaka, toda vsakdo ve, da je razlika med njima. In prav bi bilo, da bi bila tudi disciplinska pravila različna in precej druga za prvošolca, pa za osmošolca.

Kaj pa kajenje? Vsak čevljarji vajenec sme kaditi — sedmošolec ali osmošolec pa ne smeta. Koliko ukorov in izključitev je bilo že zaradi tega. Danes čujem, da smejo že sedmošolci in osmošolci kaditi. Disciplinska pravila to prepovedujejo. Toda izgleda, profesorji tudi to že dopuščajo. Čas je že.

Malo smo se porazgovorili o takih običajnih prekrških — za nekoga ne veljajo — nekdo bo zaradi njih tudi izključen.

Malo še o šoli sami. Soditi o profesorjih, o knjigah in o predavanjih je malo težko. Toda tudi o tem je treba izpregovoriti nekaj besed. Predavanja so izključno odvisna od profesorjev. Lahko profesor predava zanimivo — lahko tudi ne. To se ne da določiti. Toda knjige — to je druga stvar. Posebno za višjo gimnazijo.

Kaj pa snov. Učimo se štiri jezike. Ko pa prideš v osmo šolo — ne znaš nobenega. Boljše bi bilo, da bi se naučil rodnega in še enega tujega jezika in to pošteno! Pa še drugo je, kakšne jezike se učimo! Ne vem, če se ne bi našlo kaj pametnejšega od sedanjih, posebno na novo uvedenih jezikov. Kaj pa angleščina, kaj pa ruščina?

Nakazal sem nekaj misli o srednji šoli. Prav bi bilo, da skuša vsakdo kaj napisati in sodelovati v tej anketi.

Blajc:

Narava

Hm, ti čudovita si narava: pozimi tvoja odeja je bela, poleti kot sonce si vesela, spomladi v zelenju si sanjava, a jeseni — polna si dobrote.

od njenih ust! Glej ga suhega fanta, si mislim in smejem predse, glej ga drob-njavca, ki je ovil njene debele črne kite okrog svojih nežnih prstkov. Glej ga junaka, ki je šibek in sladak užugal vroči in pekoči ogenj njenih oči.

Srečava se. — Odkod? ga vprašam.

Spozna me. Kako je tenak, kako je nežen!

Z roko seže do čela in prsti mu trepečejo. Obstoji in me gleda prepadel in bled, a jaz prekrižane roke na hrbtu, vzbočim svoje široke in skalaste prsi in se mu smejem: haha!

— Nje se usmili, pravi, zanjo te prosim. Ne poderi njenega srca!

Njegov glas se trese in v grlu se mu lomi in zaletuje.

Ali kaj govoriš stvari, ki te zanje nihče ne vpraša?! pravim jaz. Vedeti hočem le od tebe, ali je ta sapa tista, ki prinaša našim njivam sneg in našim potokom led, in če so ptiči, ki so kričali nocojšnjo noč nad našim poljem, tisti povodnjaki, ki imajo dolge noge in kratke kljune, ali tisti, ki imajo kratke noge in dolge kljune? In o tem sem se hotel posvetovati s teboj, kakšna bo pšenična žetev, če bo zima brez snega in samo burjasta in suha?

(Iz knjige „Mlada leta“)

KULTURA

Paks: Estetski čut neciviliziranih narodov nekdanj in danes

Japonski pesniki slavijo najrajši ljubezen matere do otroka in obratno in po vsem Japonskem je najbolj razširjena knjiga, v kateri je 24 pripovedk o sinovih, ki so na razne načine izkazovali zvestobo do svojih mater.

Japonec si je včasih po kitajski šegi bril brado in lase, a namesto kite si je sredi glave zvezal čop. Oblečen je bil v haljo, ki mu je segala do gležnjev, na glavi pa je imel širok klobuk, ki ga je varoval pred soncem in pred dežjem. Preprosti delavec večkrat še sedaj nima druge obleke na sebi kot kratko krilo.

Tudi tetovirati se še vedno dajejo Japonci. Najbolj se priljubljene podobe velikih zmajev. V novjšem času je vlada tetoviranje prepovedala, toda navzlic temu je še na tisoče moških, ki so pod obleko vsi popikani in zrisani. Vojaki so imeli po kitajski šegi na obleki zapisano, da so vojaki.

Sorodni so Japoncem Korejci, ki nosijo v čopu vrh uglave srebrno, zlato ali bakreno iglo.

Važnejši so konservativni Kitajci, ki so še dandanes prav taki, kakršni so bili pred tisoč leti in več.

Silno široke hlače in jopič, oboje temnomodre barve, to je najnavadnejša Kitajčeva obleka. Kitajec jih potrebuje samo dve na leto in obe skupaj ga staneta kakih 50 din v našem denarju. Bogati ljudje pa si za zimo že več stoletij sem nabavljajo dragocene kožuhe iz Sibirije. Za praznike in druge svečane dneve ima kitajska gospoda svilena oblačila prav živih barv in z zlatom izvezena. Ob raznih prilikah si obešajo okrog vratu verižico iz brušenih dragocenih kamnov. Poleti si revnejši pokrivajo glavo s kapo, spleteno iz bambusove trave, bogatejši pa si jo dajo prevleči s črno svilo in na vrhu ima prišit čopek ali pa gumb. Zimske kape pa so suknene in velike.

Ženske ljubijo svetle barve in zato so vse brez izjeme oblečene v svetle obleke, ki so največkrat bogato izvezene. Perila pa ne poznajo, ne telesnega, ne kakega drugega.

Kitajska kita že izginja. Le malokje v kakih gorah se še drži, v dolini, kjer je izpostavljena tujim vplivom in oblasti, je pa ni več.

Kitajske deklice si lase nad čelom kratko pristrižejo, mnogo več pa si dajo z njimi opraviti poročene žene, ki jih v raznih oblikah spletajo okoli glave. V laseh jim tiči mnogo igel z zlatimi ali srebrnimi glavčami, rade se tudi krasijo s cveticami in z biseri. Obrvi si črniyo, ustnice rdečijo, po licih pa se najprej namažejo z belilom. potem pa z rožasto barvo. Gosposke ženske smatrajo za lepo tudi to, da imajo skvečene noge. V petem letu zavijejo deklam četvero prstov pod nogo in jih močno povežejo s trakovi, da prsti otrpnejo, da so kitajske žene nesposobne za količkaj daljšo hojo. To je baje ena največjih kitajskih ženskih lepot. Vlada seveda zatira to razvado, a nima uspeha.

Drug lepnotni znak so dolgi nohti na levi roki, ki pričajo, da človeku ni treba delati.

O japonski in kitajski umetnosti pa bi bilo toliko povedati, da bi skoro ne prišli na konec. Le nekaj značilnosti naj omenim: večina slik je ornamentalnega značaja in figure so izredno precizno in v majhni obliki izdelane. Ljubijo predvsem svetle in žive barve; najpriljubljenejše je slikanje na vaze in na krožnike; pogosti so večerni motivi pod kako goro ali ob morju.

IV.

Avstralija — moderni pozni neolitik. Avstralija, oblečena kot jo je mati rodila ali kvečjemu v pasove iz trave, biča, živalske dlake in iz las — nekaj je še te Avstralije. Avstralija, katere skoro edina obleka je nakit — globoko v sredini kontinenta še životari.

Tolpa avstralskih divjakov je zbrana na veliki jasi sredi evkaliptovega gozda. Velik plemenski praznik bo najbrže, bi sodil opazovalec. Niti ena ženska ni navzoča, sami poslikani moški stoje v širokem krogu okoli treh postav v sredini. Ena je obilna z zaradi lepšega prebdenimi nosnicami in z debelimi klini in kostmi v eni nosnici in v ustnicah. Divjak, gotovo je poglavar, ima v drugi nosnici spravljeno celo svojo pipo, tako velika je votlina. Poleg njega stoji čarovnik, ves operjen in z raznobarnimi kačastimi črtami po telesu. Med njima je avstralski mladeč, ki so mu pravkar izbili prednje zobe v zgornji čeljusti, kajti vrši se vsakoletno sprejemanje mladeničev med moške in obenem s tem tetoviranje in plesi. Tetoviranje se ne more odreči nihče, komur je količkaj do časti in do tega, kaj poreko drugi o njem. Šele tetovirani mladeniči uživajo časti in do te a tetovirani mladeniči uživajo vse moške pravice, šele tetovirani se smejo ženiti, smejo streljati in loviti vsako žival in smejo jesti vsako jed.

Čarodejec je prakar oblil fanta po hrbtu z živalsko krvjo. Sedaj se je sklonil in pobral ostro kost. In že črta čez in čez po hrbtu globoke zareze v kožo. Fanta boli, toda ne črhnje. Končano je in nov mladenič pristopi k čarovniku. Po hrbtu je že tetroviran — rane so se pravkar zacelile in zato ga čarodej tetovira po prsih. Novi in novi mladiči pihajajo, eni so deloma že tetovirani, eni pa so še novinci. Tetoviranje se namreč vrši več dni in več tednov, kajti rane se ne smejo hitro zaceliti, če bi divjaki radi, da ostanejo vidne za vse življenje. Zato venomer drezajo v sveže zareze, da se ognoje in dvignejo čez kožo kakor debele klobase. Čim debelejšje in gostejše so, v tem večji časti je dotičnik. Pri tetoviranju ženske ne smejo biti navzoče in zato je zanje skrivnost za vse življenje, kako se to vrši.

Dan je ugasnil in prižgala se je luna. Čarodej izgine, novotetoviranci in v praznično oblečeni moški stopijo v krog. Šele sedaj opazimo, da imajo divjaki v lase zatakneje repe divjih

psov — najbrže so se z njimi šele pravkar okrasili. Tudi ženske in otroci se prikazujejo, zažgo veliko grmado in posedejo v krogu okoli plesočih mož, ki vihte goreče bakle in sulice. Bojni ples korobori je to. Plesalci postajajo od trenutka do trenutka bolj divji in vedno bolj grozni. Razkoračijo se, udarijo z nogami skupaj in se zvijajo — vendar pa vsi obenem. Med plesom seveda divje rjovejo. Čez nekoliko časa razgrajanje neha, kakor da bi si hoteli plesalci malo odpočiti in tudi vidimo, da drug za drugim izginejo v hosto. Toda kmalu se vrnejo in ples se začne še bolj divje kot preje. Razporedijo se v dve vrsti in človek bi mislil, da se bodo vsak hip spoprijeli. Toda razkrope se in zvijanje cepetanje in rjovenje se prične znova. To ponavljajo avstralski plesalci tako dolgo, dokler vsi utrujeni ne popadajo na tla. Žene jih potem znosijo v šotore.

Osnove narodnega gospodarstva

(Iz predavanja g. K. Z.)

Narodno gospodarska veda je resna in obsežna znanost, ki se z njo lahko bliže seznanimo v mesecih ali letih, ne pa v kratkem času. Tega ne vem le jaz, temveč veste to tudi Vi, zato me boste razumeli, da sem prisiljen iti po neki neobičajni poti. Naj mi bo dovoljena primera s tujcem, ki hoče n. pr. spoznati našo domovino v enem dnevu. Nič drugega ne perostane, kakor da ga povabimo jutraj ob lepem vremenu v avion in da preletimo državo od severa na jug in od vzhoda do Jadrana, da mu iz višine pokažemo najvažnejše. Le na dveh, treh točkah bomo mogli z njim pristati in mu pokazati kako posebno važno podrobnost. — Tako si bom tudi jaz dovolil pokazati vam narodno gospodarsko vedo iz ptičje ali avionske **perspektive**, da vidite njen delokrog, da slišite, kaj obravnava in se spoznate najvažnejša poglavja vsaj po imenu. Da pa ne bo to predavanje zgolj kazalo knjige, si bom dovolil podati vam nekaj definicij onih pojmov, ki so temeljne važnosti. Posebno zabaven tak članek ne more biti. Prosim vas torej, da mi oprostite nekatere neizbežne suhoparnosti, ki nujno izvirajo iz prevelike konciznosti in zaradi pomanjkanja marsikaterega slikovitega primera in kake zanimive podrobnosti, za katere ni prostora.

Nacionalna ekonomija, politična ekonomija ali veda o narodnem gospodarstvu se bavi z **gospodarskimi pojavi, t. j. z onimi pojavi, ki izvirajo iz načrtnega stremljenja človeka, da zadovolji ali uteši svoje potrebe.**

Pri tem je treba upoštevati, da tu ne gre morda za odkritje kakih prirodnih zakonov, ki jih na tem poprišču ni, temveč za razlago in razumevanje pojavov, ki v veliki meri zavise od svobodne volje človeka. Naloga te vede pa ni le spoznanje dogodkov v preteklosti, kakor je to n. pr. pri zgodovinski vedi, ampak na temeljih tudi **urejanja sedanjega življenja.**

Poleg **induktivne** raziskovalne metode, ki zasluzi tu prednost, ker skuša na osnovi opazovanja priti do splošno veljavnih vez, se uporablja tudi **deduktivno metodo**, ki se giblje v nasprotni smeri. Ta šola je proglasila lastni interes ali sebičnost kot vodilo in gibalo, torej kot vrhovno načelo vsega gospodarstva. V glavnem lahko rečemo, da sta obe metodi uporabni; deduktivna je prikladnejša za razvoj gospodarske teorije, induktivna pa za določanje načel gospodarske politike. Med onim, kar je, in med onim, kar naj bi bilo, pa ni nikjer jasno začrtane meje, zaradi česar sta obe metodi potrebni. Za gospodarsko teorijo, razširjeno s političnimi raz-

motrivanji kot dodatek ali kot praktični del se je udomačil naziv nacionalna ekonomija ali bolj politična ekonomija. Preveč teorije in preveč abstrakcij oddaljuje to znanost od življenja, ki naj mu služi s tem, da na osnovi svojih spoznanj določa človeško voljo. Njen cilj ni, da ugotovi, kar je, temveč da nam pove, kaj naj bi bilo, saj je **sistematična, ne pa genetična veda**. Kljub temu pa je znanost, ne pa umetnost ali večšina, kajti za značaj znanstvenosti ni merodajen smoter, temveč postopek, namerč stremjenje po enotnem sistemu potom enotne metode.

Snov se deli v:

1. **splošno ali teoretično** politično ekonomijo, ki preiskuje funkcije različnih gospodarskih faktorjev,

2. **v specialno ali praktično** politično ekonomijo ali narodno gospodarsko politiko, ki postavi ideal gospodarskega položaja vsega gospodarskega področja in preiskuje pota, ki se mu po njih lahko približuje, ter

3. **v finančno vedo**, ki raziskuje, na kakšen način si država preskrbi denarna sredstva, ki jih potrebuje za svoj obstoj in za nemoteno vršenje svojih funkcij.

Splošna politična ekonomija je torej uvod, ki skuša splošne gospodarske pojave, ne le one s kakega posebnega poprišča gospodarstva, sistematično prikazati in razložiti. Svojo prvo nalogo, da ugotovi in razloži ono, kar obstoja, doseže s tem, da razvije splošne pojme in odkrije zveze med vzroki in posledicami; svojo drugo nalogo pa, da namreč ugotovi to, kar naj bi bilo, doseže potom kritike obstoječega, nato pa preiskuje sredstva, ki naj omogočijo, da se to doseže.

Pod gospodarsko politiko razumemo skupnost ukrepov, s katerimi skušajo država in drugi javni činitelji vplivati na narodno gospodarstvo. Deli se po velikih področjih gospodarskega udejstvovanja v **agrarno, industrijsko, trgovinsko in prometno politiko.**

Kakor **finančna veda**, ki si je že od vsega početka ohranila nekako samostojen položaj, so sorodne vede še: **gospodarska zgodovina** posameznih področij, **statistika**, ki daje številčne prikaze kulturnih razmer v nekem trenutku, ter končno **veda o zasebnem gospodarstvu**, ki je med vsemi najmlajša. Medtem ko politična ekonomija raziskuje odnose gospodarskih edinic, združenih v državni organizaciji naroda, med seboj in napram državnim oblastem, s stališča skupnosti, **ugotavlja zasebno gospodarska veda one okolnosti, pod katerimi naj se udejstvuje podjetje.**

Pravimo, da človek gospodari takrat, ko skrbi za zadovoljitev svojih potreb, čim niso potrebe več tako skromne, darovi narode pa tako obilni, da je taka skrb odveč. Človek pri tem svojem udejstvovanju ni sam, temveč tvori vselej del kake večje celote: rodbine, mesta, naroda ali države, ki ga pri njegovem stremljenju podpira ter mu skrbi za zadovoljitev njegovih potreb deloma odvzame. Načrtnost je pri takih skupinah neprimerno večja kakor pri posamezniku. Ker je najvažnejša oblika skupnosti država, zato uporabljamo izraz **narodno gospodarstvo** za načrtno prizadevanje v državni organiziranega naroda, da zadovolji svoje potrebe.

To udejstvovanje ima dve strani: **preskrbeti mora dobrine, ki se nato porabijo.** Prva je produktivna, druga konsumtivna plat gospodarstva. Predno se je razvila produkcija, je prevladovala **okupacija**, to je enostavna prilastitev darov narave. **Produkcija** pa je ustvarjanje vrednot potom dela, pri čemer se navadno porablja že prej stvorjene dobrine kot surovine ali polizdelke. Konsumcija je torej lahko spet osebna ali tehnična; pri prvi se dobrina dokončno porabi, pri slednji pa služi nadaljni produkciji.

Osnova gospodarstva so **potrebe človeka**: zaradi svoje želje po dobrinah v svrhu osebne zadovoljitve se gospodarsko udejstvuje. Te potrebe pa so le deloma diktirane po narodi, v vse večji meri pa nastajajo zaradi kulturnega razvoja. Človeški blagor ne leži, kakor menijo nekateri krivi preroki med filozofi, v tem, da človek ničesar ne potrebuje, temveč v polni zadovoljivosti vseh višjih potreb. Potrebe pa so med seboj zelo različne po svoji **vrsti, velikosti, jakosti in nujnosti**. Po vrstah jih delimo v prirodne ali eksistenčne potrebe in umetne ali kulturne potrebe, ali pa v materialne in imaterialne potrebe. Zadovoljitev imaterialnih potreb zahteva prav gospodarske dobrine, n. pr. papir za prenos misli, bron za umetniško ustvarjanje, stavbe za šole in cerkve itd. **Glede velikosti** posameznih potreb so razlike med narodi in posamezniki zelo velike. Kjer vlada oster mraz, vlada močan konosum alkoholnih pijač. Nizozemska, ki obvlada sundsko otočje ali Nizozemsko Indijo, porablja mnogo kave, ki tam raste, Anglija in Rusija pa, ki imata stare vezi z Daljnim vzhodom, porabljata več čaja, medtem ko živi v Španiji in na Portugalskem še vedno spomin na južno-ameriške posesti v obliki večje potrebe kakao-a.

Gibraltar

Nad Gibraltarjem brne letala. Skoraj vsak dan pade kakšna bomba nanj in dan za dnem zahteva tisk totalitarnih držav vrnitev Gibraltarja Španiji. Ali bo Gibraltar vzdržal eventualen napad? Ali ostane ta trdnjava Angliji? To nam bo pokazal čas.

Najprej nekaj leksikonskih podatkov o Gibraltarju. Njegovo staro arabsko ime je Džebel al Tarik. Gibraltar je trdnjava na morski ožini med južno Španijo in severno Afriko. Meri okrog 5 kvadr. km, ima okoli 20.000 prebivalcev in je od leta 1704. v angleški posesti.

Pomorska oporišča na prehodih so velikega polikega pomena. To smo videli v abesinski vojni (Suez) in v španski (Gibraltar). Predvsem važen je pa Gibraltar danes, ko nadzoruje ves promet in zapira italijanski mornarici pot na odprto morje, kjer bi lahko, če bi se pokazala za to potreba, sodelovala skupno z nemško mornarico.

Že davno v zgodovini moderne Evrope so skušali najti Angleži primerno oporišče. Prve skrbi so zadajali Angležem morski razbojniki, ki so napadali njihove ladje, plujoče proti Vzhodu.

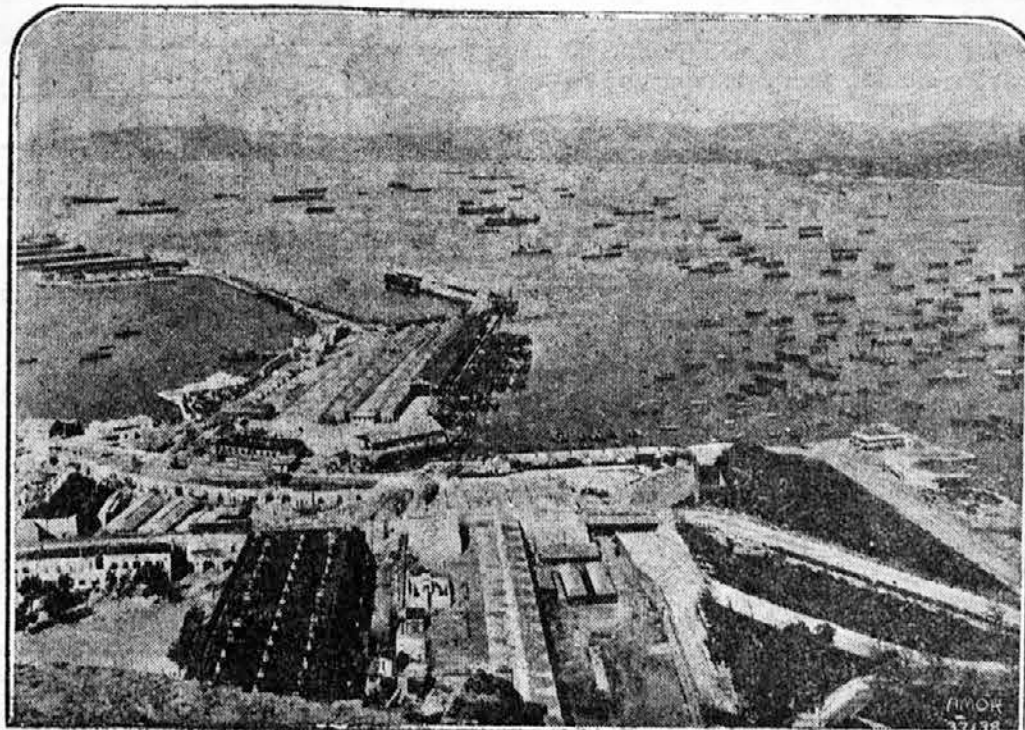
Toda v tej dobi ni prišlo do nikake okupacije. Povsem drugačen izgled ima doba borb med Angleži, Francozi in francoskimi zavezniki Španci. Angležem se je rodila misel, da bi ločili brodovje teh držav v dva dela, na Atlantik in Sredozemlje. Prvotno so nameravali zasesti Cadiz v Španiji, toda to namero so opustili in 24. julija 1704 je angleška mornarica pod vodstvom admirala Cooka zasedla Gibraltar. Od takrat je ostal Gibraltar angleški, kljub francoskim in španskim napadom in španskim prizadevanjem, da ga dobe v svojo posest na miren način in z velikimi koncesijami. Ko je bil dovršen šesueški prekop (1859—1869) je dobil Gibraltar še večji pomen.

Po tem kratkem pregledu si oglejmo še obrambo Gibraltarja. Gibraltar bi bilo mogoče napasti z morja, zraka in kopnega. Najtežji bi bil napad z morske strani, čeprav bi bil izveden istočasno z dveh strani, z Atlantika in s Sredozemlja. Napadalca bi pričakovala težka artilerija, zaščiten od skal in železobetona, in protinapad angleških ladij, zasidranih v luki in v bližini. Velik pomorski napad na Gibraltar je trajal štiri leta od 1779—1783 in trdnjava je napad vzdržala. Res se je način vojskovanja od takrat spremenil, toda tudi Angleži so spremenili obrambne naprave. Velik napad iz zraka bi napravil Gibraltarju znatno večjo škodo. Trdnjavi sami bi ne škodoval toliko pač pa ladjam v bližini. Zaradi premalega prostora ni mogoče zgraditi letališča, zato je vedno v bližini kak nosilec letal, na katerem so aparati stalno pripravljeni, da se spuste v boj s sovražnikom. Dokler Španija ne vstopi v vojno, ne bo prehudih zračnih napadov, ker so sovražna letalska oporišča preveč oddaljena.

In s kopnega? Sever ščitijo skale. Najprimernejša za napad je še zapadna stran. V Londonu dobro vedo, da so med Algercirasom in Tenerifo sovražne vojne postojanke opremljene z odličnim orožjem italijanskega izvora.

Ker leži Gibraltar 400 metrov nad morjem, morajo leteti sovražna letala nizko in so na ta način izpostavljena hudim napadom protiletalskih topov. Zaloge živil zadostujejo za več let, poleg tega pa razpolaga Gibraltar tudi z izvirkom sladke vode in s pripravami za destilacijo morske. Ima pa še cisterne za 40.000 ton pitne vode, ki so varne pred zračnimi napadi. Kakšna je notranja zgradba Gibraltarja, je skrivnost. Vemo, da ima Gibraltar v mirnem času 2.500 vojakov. Toda danes?

Gibraltar še nadzoruje velik del Sredozemlja.

SPORT

Nezdrava trenja v našem sportu

Lansko leto, potem ko so bile banovine preurejene, so se začela tudi različna gibanja v našem sportu. Prvo so zaropotali nogometaši, pri njih so bila trenja že leta in leta. Veliko vprašanje je bilo, je in bo savezna blagajna, katere se nihče ne brani. Vprašanje se je nekako sporazumno rešilo, da je zadovoljen Beograd in Zagreb.

Nato so prišle na vrsto razne tekme. Čitali smo o nogometni reprezentanci banovine Hrvatske in še razne zadeve. Ne vem če bi ne bilo mnogo boljše, če bi čitali mi, pa tudi inozemstvo: nogometna reprezentanca kraljevine Jugoslavije.

Pa ne samo nogometaši. Tudi kolesarji so se precej prerekali. Velika dirka okoli Srbije se je vršila kljub prepovedi saveza v Zagrebu. Pred nekaj dnevi so se sestali kolesarji iz vse države v Celju in našli rešitev iz tega spora, ki je trajal eno leto in gotovo ni koristil kolesarskim sportnikom.

Tudi tenis, lahka atletika in boks niso zaostali v borbah za zeleno mizo.

In kaj smo dosegli? Leto popolnih neuspehov

v sportu za zeleno mizo in tudi pravi sportniki bi gotovo mnogo več dosegli, če bi ne bilo teh nezdravih pojavov. Sport sportnikom!

Sportne zanimivosti v nekaj besedah

Nogometno prvenstvo. Končan je jesenski del tekmovanja v beograjski, zagrebški in ljubljanski ligi. Prvaki so BSK, Konkordija in Ljubljana. Kdo bo končni prvak? Za beograjsko in ljubljansko ligo sta prvaka tako rekoč že določena. To sta BSK in Ljubljana. V zagrebški ligi pa je trenutno najboljša Konkordija in tudi prva. Kdo bo prvak? Trenutno so trije kandidati: Konkordija, Gradjanski in Hajduk. Najbolj resna pretendent sta Gradjanski in Konkordija.

Najboljši strelci ljubljanske lige so: Lah (Ljubljana, 14 golov), Žigon (Mars, 14 golov), Kos (Amater, 13 golov), Pocajt (Železničar, 8 golov).

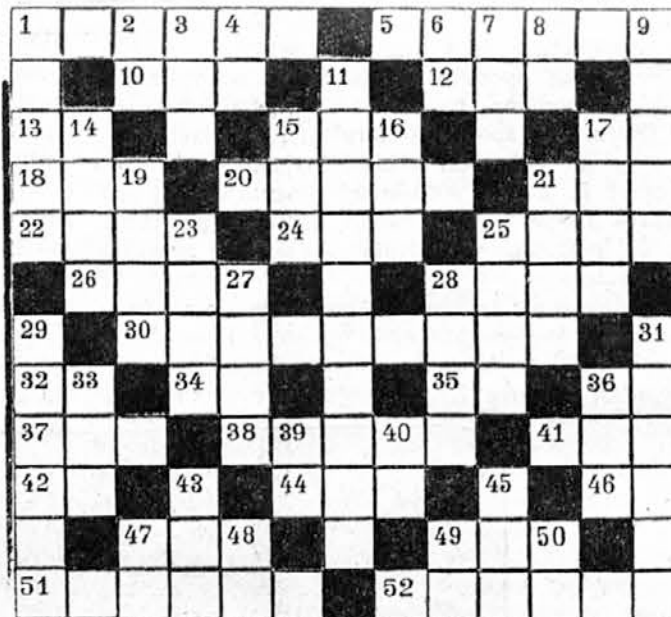
Kdo sestavlja SK Bato? Pet igralcev iz Beograda, štirje iz Kruševca, eden iz Osijeka in eden iz Vukovara. Torej domačina ni nobenega.

Mlado prvo moštvo. V prvem moštvu SK Zrinjski v Subotici igra devet fantov rojenih v letu 1923.

Križanka

Vodoravno: 1. Svetopisemska reka, 5. Špansko moško ime, 10. bog vetrov v starogrškem bajeslovju, 12. začimba, 13. oziralni zaimek, 15. statua, 17. nikalnica, 18. žensko krstno ime, 20. kozji pastir, 21. pripadnik plemena, ki ga preganja Nemčija, 22. cunjja (dialekt), 24. mednarodni klic »na pomoč«, 25. Ud, 26. nepridne, 28. priprava za rezanje lesa, tudi glasbeni inštrument, 30. špansko mesto, 32. površinska mera, 34. dva soglasnika, 35. egipčansko božanstvo, 36. kaj v češčini (fon.), 37. kača, 38. krinka (obratno), 41. krepelce, 42. današnji politični pojem, tudi del voza, 44. del obraza, 46. medmet, 47. oblika pomožnega glagola, 49. ptič, 51. pripadnik rase, 52. mesto, znano iz bojev v Albaniji.

Navpično: 1. slovenski slikar, 2. izraz pri kartanju, 4. vas pri Ljubljani, 4. kemični znak za aluminij, 6. igralna karta, 7. moško krstno ime, 8. dva enaka soglasnika, 9. dan v tednu, 11. država na zapadu, ki so jo zasedli Nemci, 14. malik, 15. del celote, 16. del obleke, 17. žensko ime (skrajšano iz otrokom zelo priljubljenega svetnika), 19. grška črka (obratno), 21. otroška igrača, 23. letopis, 25. vzrok bolečine, 27. žensko ime, 28. žival, ki živi v severnih morjih (obratnica), 29. budistični tempelj, 31. reka v Albaniji, 33. abesinski naslov, 36. vrsta kovine, 39. časovni veznik, 40. dva samoglasnika, 43. afriška žival, 45. vrtna rastlina, 47. pogojna členica, 48. oblika osebnega zaimka, 49. časovni veznik, 50. pritrdilnica (francosko). —ik—

Rešitev križanke iz štev. 4

Vodoravno: leos — rob; 2. astronomija; 3. Ren — mak — kol; 4. arat — g — kada; 5. ž — on — mr — l; 6. karp — i — Iran; 7. Ana — osa — ato; 8. Stjepo Radič; — 9. aga — ata.

Navpično: 1. ara — kas; 2. seržant; 3. Etna — raja; 4. or — top — EG; 5. som — n — opa; 6. nag — Iso; 7. rog — m — ara; 8. om — kri — at; 9. bika — Rada; 10. jodlati; 11. ala — noč.

Božična številka „Naše volje“

Pred počitnicami bo izšla božična številka našega lista. Vabimo vse naše stare in nove sotrudnike, da nam pošljejo čim več prispevkov. Obseg božične številke bo precej povečan, uredništvo pa se bo potrudilo, da bo vsebina kar najboljša. Dopise pošljite čim prej.

Nagradna križanka v božični številki

Kakor vsako leto razpisujeta uredništvo in konzorcij »Naše volje« nagradno križanko. Nagrade so naslednje:

1. nagrada 200 dinarjev
2. nagrada 100 dinarjev
3. nagrada 50 dinarjev
4. nagrada 50 dinarjev
5. do 9. nagrada 25 dinarjev
10. do 15. nagrada enoletna brezplačna naročnina NAŠE VOLJE.

Uprava pa stavi majhen pogoj: **VSAJ POLLETNA NAROČNINA MORA BITI PLAČANA, ČE SE NI, PA VSAJ DO 1. JANUARJA 1941.**

Pripravite se na božično križanko in poravnajte čimprej malenkostno naročnino.

Uredništvo in uprava
»NAŠE VOLJE«

IZ UREDNIŠTVA

LOJZE. Tvojo črtico Nevenka sem v tej številki objavil. Poglej si mesta, katera sem popravil. Le pošlji mi še kaj. Ljubezenskih zgodb nimam najrajši, pošlji pa le in čim več. FJODOROV. Kakor vidiš se nas ni treba prav nič bati. Le napiši in pošlji še kaj. Poizkusi kaj v prozi.

Glejte, človek dandanašnji še svojemu najbližjemu ni zvest, ne bratu, ne prijatelju; in še sebi ni zvest — ne svojemu spoznanju, ne svoji naturi... pa bi zvest bil temu ljudstvu, ki zapu na oko in na besedo, kakor otrok? Pomislite, pol leta je komaj, komaj od setve do žetve, pa so ljudje, brez števila jih je, zavrgli svojo pamet in svojo vest, kakor škodljivo breme na tej poti do kruha. Tisti, ki so Boga samega zasmehovali, kleče pred njegovimi nevrednimi hlapci; prej kletev, zdaj molitev; beseda pa je votla prej ko slej, zakaj njih srce je prazno. Tako se je zgodilo od setve do žetve. Pa če se vreme nocoj zasukne, bodo preklinjali, ki so še davi molili. Nova resnica je obsenčila svet, izkušen človek mi jo je razložil: hlapčuj, da boš napojen in nasičen, ter nič ne izprašuj, kdo ti je gospodar in kaj ti ukazuje! Hlapci, ki so se radovoljno prodali, pa so bolj goreči od gospodarja samega. Gospodar se prekriža, hlapec moli rožni venec; gospodar moli očenaš, hlapec opravlja devetdnevno. Bolj skrbnih varuhov nima neumnost; noč in dan stoje pred njenimi durmi, da je ne zaloti beseda od zunaj ter ji ne zmoti vernega srca...

Ivan Cankar, Hlapci.

